

Päijät-Hämeen

Tilanne- ja kehityskuva 1/2024

Päijät-Hämeen liitto / 15.11.2023, VN/18234/2023 – TEM-3

Päijät-Hämeen liitto

The Regional Council of Päijät-Häme

SISÄLLYSLUETTELO

Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2022-2025	3
Väestökehityksessä on Lahdessa vahvaa muuttovoittoa!	4
Ympäristön kestävä kehitys on huomioitu investoinneissa.....	5
Alue- ja yhdysrakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet tukevat kasvua	6
Elinkeinojen kehittäminen ja TKI-toiminta on saanut uutta vauhtia	7
Työvoiman saatavuus on kohtalaisen hyvä, maakuntalaisten osaaminen ja sivistys ovat kasvussa ...	8
Osallisuutta paremmaksi ja hyvinvointipalveluilla ehkäistään pahoinvointia.....	10

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTASTRATEGIA 2022-2025

Strategisia painopisteitä ovat vetovoima ja uudistuminen. Vetovoimainen maakunta vetää asukkaita, yrityksiä ja vierailijoita, jotka lisäävät maakunnan elinvoimaa, vaurautta ja hyvinvointia. Uudistuminen tarkoittaa valmiutta ennakoida muutoksia ja reagoida niihin alueen asukkaita hyödyttävällä tavalla. Päijät-Hämeessä tehdään vahvaa yhteistyötä paremman ja kestävämmän tulevaisuuden hyväksi.

Maakuntastrategiasta johdettava maakuntaohjelma seuraa strategian painopisteitä ja hyödynittää alueen vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Kaiken kehyksenä toimii vihreä siirtymä eli kestävä kehityksen huomioiminen. Ohjelman toimenpiteet ovat

- vetovoimainen uusien tulijoiden maakunta,
- pitovoimainen maakunta,
- uudistumista vahvistava TKI-toiminta ja koulutus,
- uudistumista yhteistyöllä yrityksille, kunnille ja asukkaille ja
- uudistuva hiilineutraali Päijät-Häme 2030.

Maakuntastrategian yhteydessä on laadittu älykkään erikoistumisen strategia. Älykkään erikoistumisen kärjet ovat

- sportti,
- ruoka ja juoma,
- valmistus sekä
- kestävyysperiaate läpäisee edellä mainitut kärjet, jossa yhdistyvät maakunnan perinteiset osaamisalueet ympäristöteknologia ja energia- ja resurssikysymykset sisältävä kiertotalous sekä muotoilu.

Vuoden 2023 aikana on tarkennettu kestävyystavoitteita vihreän siirtymän ohjelmatyön laadinnan avulla (kuva 1).

Kuva 1. Päijät-Hämeen vihreän siirtymän ohjelma.

Väestökehityksessä on Lahdessa vahvaa muuttovoittoa!

Arvio nykytilanteesta

Päijät-Hämeen väestökehitys vastaa Suomen kehityskuvaa: väestömäärä maakunnassa vähenee ja ikääntyy. Demografinen muutospaine vaikuttaa koko alueen kehitykseen. Keskuskaupunki Lahti ja sen lähiympäristö saa asukkaita ja muuttovoitto jatkuu vahvana. Sen sijaan muualla maakunnassa tilanne on vaikeampi. Elinvoiman kannalta muuttoliikkeen vahvistuminen, uusien asukkaiden, opiskelijoiden ja työvoiman sekä uusien investointien saaminen alueelle on ensiarvoisen tärkeää.

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Päijät-Hämeen väestömäärä on Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan vuoden 2023 joulukuun lopulla 204 495 asukasta. Lasten ja työikäisten vähenemisellä on mm. Heinolassa, Hartolassa, Sysmässä ja Padasjoella suurempi vaikutus kuntien väestö- ja palvelurakenteisiin kuin muualla maakunnassa. Ulkomaalaisten/vieraskielisten osuus väestöstä on kasvanut edelleen vuosittain ollen vuoden 2022 lopussa 8 171 (3,7 -> 4,0 %) henkilöä ja vieraskielisten runsaat 12 779 (5,9 -> 6,2 %) henkilöä, kun vielä 2000-luvun alussa vieraskielisten määrä oli noin 3 000 henkilöä. Tilastoja Päijät-Hämeen kunnista.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Ennusteen mukaan (arcgis.com) lähiajan syntyvyys on pienempää kuin kuolleisuus. Maakunnan paikallinen väestönkasvu sijoittuu pääasiassa taajamien laajenemisalueille. Voimakkaampi muuttoliike voi kuitenkin kääntää viiden vuoden aikana väestön vähenemisen trendiä. MDI:n väestöennusteen mukaan Päijät-Hämeen väestömäärä laskee perusennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä noin muutaman prosentin, on kuitenkin huomioitava, että mikäli väestöennusteen skenaario kansainvälistymisestä ja voimakkaasta maahanmuutosta toteutuisi, väkimäärä voisi säilyä nykyisellä tasolla tai jopa kasvaa Lahden kaupungin ja sen läheisillä alueilla.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Väestön väheneminen aiheuttaa haasteita monilla alueilla, kuten koulutuksessa, taloudessa ja palveluiden saatavuudessa. Koulujen oppilasmäärät vähenevät, mikä on jo johtanut kouluverkon supistuksiin. Väestön väheneminen vaikuttaa kunnan verotuloihin ja palveluiden rahoitukseen. Valtionosuuksien muutokset haastavat kuntia siitä esimerkkinä, että Hartola määrätään maksamaan negatiivinen valtionosuus vuonna 2024. TE-uudistus rankaisee kuntia entistä enemmän ns. sakkomaksuilla työttömyyden pidentymisestä. Asukasluvun väheneminen vaatii myös palvelurakenteen muokkausta, esim. sote-palvelupisteitä karsitaan.

Lahden asukasluvun ennakoidaan pysyvän suhteellisen vakiona vuoteen 2040 asti muuttovoiton ansiosta. Väestökehitys voi kääntyä positiivisemmaksi esimerkiksi kasvavan maahanmuuton, uusien opiskelijoiden tai syntyvyyden nousun myötä. Nämä muutokset voivat tuoda mukanaan uusia mahdollisuuksia. Kun vielä 2019 maakunnassa oli alle 5 000 korkeakouluopiskelijaa, niin vuonna 2023 oli jo yli 6500 opiskelijaa alemmissa, ylemmissä ja jatkotutkinnoissa. Suuremmilla kaupungeilla, kuten Lahdella, on paremmat mahdollisuudet sopeutua ja hyötyä väestömuutoksista.

Alueen MAL-sopimus ja Päijät-Hämeen rakennemalli perustuvat väestömäärän kasvuun. MAL-sopimuksen tavoite vuoteen 2035 mennessä on 232 000 asukasta. Kasvu tulee suunnata mahdollisimman kestävästi.

Keskeistä on tukea alueen korkeakouluja ja ammattioppilaitosten toimintaa, vahvistaa yritysten toimintaedellytyksiä ja tukea myönteistä investointi-ilmapiiriä. Näin edistetään esimerkiksi vihreän siirtymän työpaikkojen sijoittumista ja osajien saamista alueelle. Vapaa-ajan asuminen voi osaltaan tukea alueen väestökehitystä.

Ympäristön kestävä kehitys on huomioitu investoinneissa

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Kestävän kehityksen tavoitteiden näkökulmasta Päijät-Hämeen kehityssuunta on oikea. Lahdessa Suomen ja Euroopan johtavassa ympäristökaupungissa kehitetyt kiertotalouden, sähköisen liikenteen, energiantuotannon ja palveluiden ratkaisut vahvistavat kansallisia ilmasto- ja kestävyystavoitteita. LUT-yliopisto, vireä elinkeinoelämä, logistinen sijainti sekä merkittävät uudet investoinnit elintarviketeollisuuteen ja kiertotalouteen tarjoavat tulevaisuudenkehitys- ja kasvumahdollisuuksia.

Päijät-Hämeen kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet 47 % hiilineutraaliustavoitteen vertailuvuodesta 2007 vuoteen 2022 mennessä (ennakkotieto). Suurimmat päästövähennykset ovat tällä aikajaksolla tapahtuneet kaukolämmön ja kulutussähkön osalta. Maakunnassa on suunnitteilla myös useita teollisen mittakaavan aurinkosähköpuistoja, joista muutama on saanut rakennusluvan. Maakunnallisessa tuulivoimaselvityksessä tunnistettujen potentiaalisten alueiden selvitys täydennetään maisemavaikutusten arviointityöllä. Tuulivoimahankkeita on osayleiskaavavaiheessa.

Päijät-Häme hyväksyttiin vuonna 2023 mukaan EU:n ilmastonmuutoksen sopeutumisen missioon, mikä tarjoaa mahdollisuuksia maakunnan sopeutumisohjelman toteutukseen ja täydentämiseen. Vihreän siirtymän ohjelmassa ilmastonmuutokseen sopeutuminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, huoltovarmuus sekä sosiaalinen kestävyys ovat toiminnan reunaehtoina.

Kiertotalous on poikkileikkaavana teemana Päijät-Hämeen älykkään erikoistumisen strategiassa, kestävyysperiaatteen osana. Maakunta on mukana kiertotalouden Green Dealissä sekä EU:n kiertotalousaloitteessa (CCRI). Yritykset ovat tehneet merkittäviä investointeja ja alueen korkeakouluissa kiertotalous ja kestävyys ovat keskeisiä teemoja.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet Päijät-Hämeessä, mutta maakunnan hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi vuonna 2030 vaaditaan edelleen lisätoimia kaikilla sektoreilla. Päijät-Hämeen maapinta-alasta luonnonsuojelualueita on 3 %. Luonnon monimuotoisuuden tilan tarkentaminen ja tavoitteiden asettaminen tähän on tarpeellista. Kulttuuriympäristötieto ja kulttuurisesti kestävä kehittäminen edellytykset paranevat vireillä olevan Päijät-Hämeen kulttuuriympäristöselvityksen päivityksen myötä. Maakunnassa tavoitellaan alueellisen luonnon monimuotoisuusselvityksen toteuttamista 2024–2025 yhteistyössä Hämeen ELY-keskuksen kanssa.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Seitsemän Päijät-Hämeen kuntaa on laatimassa ilmastosuunnitelmia vuoden 2024 aikana ympäristöministeriön tuella. Lisäksi Iitin kunta on hyväksynyt liittymisen HINKU-verkostoon sekä Kuntien energiatehokkuussopimukseen. Ilmastosuunnitelmatyö antaa hyvän mahdollisuuden entistä suunnitelmallisempaan toimintaan. Kuntien vaikea taloustilanne voi kuitenkin hidastaa käytännön toimien toteutusta.

Valtakunnalliset arvioinnit luontotyyppien ja lajien uhanalaisuuden osalta ovat osoittaneet, että Suomessa luonnon monimuotoisuus on edelleen heikkenemässä. Alueellisesti kohdennetut tiedot Päijät-Hämeestä ovat puutteellisia ja vaativat täydennyksiä.

Luontopositiivisuus on saanut huomioita ja hankkeista resursseja mm. Lahden kaupungin ja Sitran yhteistyössä.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet tukevat kasvua

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Päijät-Hämeen keskusseudun eli Lahden yhdyskuntarakenne on kuin viisisakarainen tähti, joille kestäviä matkaketjuja tulisi kehittää. Yksi haara koillisesta kasvaa vt 12 ohitustien vartta kohti Viierumäkeä ja Heinolaa, toinen idässä Salpausselkää pitkin Karistosta Nastolan suuntaan, kolmas etelässä Renkomäestä Pennalan kautta Orimattilaan ja neljäs lännessä Hollolan suuntaan ja viides luoteessa Vääkseen.

Henkilöauto on yleisin kuljetus tapa ja kestävien kuljetustapojen osuus matkoista on 32 % (HLT 2021). Kestävien kuljetustapojen käyttö on yleisintä Lahdessa ja Heinolassa. Päijät-Hämeen kasvihuonepäästöt ovat pienentyneet 4,5 % vuodesta 2021 vuoteen 2022. Maakunnassa suurin päästölähde ovat tieliikenteen päästöt, 34 % kaikista päätöistä. Tieliikenteen päästöt kasvoivat hieman vuodesta 2021 vuoteen 2022.

Isommissa kuntakeskuksissa on saatavilla 1000 Mbit/s kiinteä laajakaista. Heikoimmat kiinteät yhteydet ovat Sysmän ja Hartolan keskusten taajama-alueilla, joilla kuitenkin muun maakunnan keskustaajamien tavoin on 5G-matkaviestinverkko 100 Mbit/s nopeudella. 4G-verkko kattaa maaseudun ja vapaa-ajan asumisen alueet. Matkaviestinverkkojen kattavuus on kasvanut nopeammin kuin kiinteiden yhteyksien. Päijät-Hämeen valokuituverkkoihin liittyneiden osuus on suhteessa maan alhaisinta.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Joukkoliikenteen matkustajamäärät ovat kasvaneet sekä bussi- että raideliikenteessä vuoden 2023 aikana. Taustalla ovat muun muassa joukkoliikenteen alv-alennukset ja Lahden seudun liikenteen vyöhykeuudistus 1.3.2023. Etätyön määrä vaikuttaa jatkossa liikenteen suoritteisiin ja suuntautumiseen. Liikenteen sähköistyminen jatkuu.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Lahden kaupunkiseutusuunnitelma ja Päijät-Hämeen rakennemalli on hyväksytty ja Lahden kaupunkiseudun toinen MAL-sopimuskierron on käynnistynyt. MAL-sopimuksella kasvu suunnataan kestävästi kuntakeskuksiin, joukkoliikennekäytävien varsille sekä asemanseuduille. Kuuden suurimman kaupungin ja valtion välinen allianssi koetaan uusilla MAL-kaupunkiseuduilla hankalana.

Valtatie 12 on teollisuuden kuljetusten ja sotilaallisen liikkuvuuden valtaväylä, joka yhdistää Suomen itä-länsisuunnassa. Lahti-Kouvola välillä sijaitsee tieyhteyden suurimmat korjaustarpeet.

Liikenneväyliin osoitettu rahoitus vähenee edelleen, mikä näkyy erityisesti alemmalla tieverkolla, koska painotus on pääväylissä. Uhkana on, että välttämättömiä liikenneväylien investointeja ei ole varaa tehdä (vt 12 Lahti-Kouvola). Joukkoliikenteen rahoituksen väheneminen heikentää kestävästi liikkumisen edellytyksiä. Valtakunnallisesti ja alueellisesti tulisi hyödyntää ja parantaa olemassa olevaa rataverkostoa entistä enemmän työ- ja vapaa-ajan matkustamiseen.

Raideliikenteen säätely ja kilpailun vauhdittaminen aiheuttavat epävarmuutta tuleviin raideyhteyksiin. Kuka tilaa liikennettä, minkälaisia toimijoita markkinoilla on, lippujärjestelmät, palvelujen laatu, raideliikenneyhteydet eri yhteysväleillä.

Venäjän hyökkäyssota on muuttanut liikennevirtoja, eivätkä Allegro-junat enää liikennöi Helsinki-Lahti-Pietari-välillä. Savon radan kuljetusmäärät ovat kasvaneet ja sen vuoksi on tarpeen arvioida uudelleen idän suunnan raideyhteyksien kehittämistä (esim. Lahti-Heinola-Mikkeli).

Elinkeinojen kehittäminen ja TKI-toiminta on saanut uutta vauhtia

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Päijät-Hämeen bruttokansantuote per asukas on Suomen maakunnista edelleen alhaisimpia. Teollisuudessa korkean arvonlisän toimialojen osuus on pieni. Teollisuutta tukevaan TKI-toimintaan on alueella panostettu ja TKI-kasvu on ollut merkittävää viimeiset 10 vuotta. Pk-yrittäjien yleinen suhdannenäkymä on heikompi (2023) kuin koko maassa keskimäärin. Huolestuttavaa Päijät-Hämeessä on pitkään kestäneen pk-yritysten kasvuhakuisuuden laskun jatkuminen. Vain 33 % vastanneista pyrkii kasvamaan voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan. Pidemmän tarkastelujakson aikana kasvuhakuisten yritysten määrä on lähes puolittunut. Vientitoimintaa harjoittavien pk-yritysten määrä on alhainen.

Tämä kehityskulku tulisi saada muutettua, sillä kasvu tavoittelevat yritykset panostavat enemmän investointeihin ja toimivat kasvun moottoreina ja kirittäjinä muillekin yrityksille.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Panostukset elintarviketeollisuuden, kiertotalouden, sähköisen liikenteen sekä mekatroniikan TKI-toimintaan ja -infraan lisäävät toimialojen yritysten omaa TKI-toimintaa. Määrätietoinen

TKI-toiminta ja laadukas tutkimusinfrastrukturi tukevat yritysten kasvua, ja houkuttelevat lisää toimijoita alueelle. TKI-toimintaa tulee ohjata entistä vahvemmin tukemaan kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittämistä. Tämä edistäisi myös kansainvälisten opiskelijoiden ja jatko-opiskelijoiden työllistymistä alueen yrityksiin. Työpaikkojen monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen on edelleen kiinnitettävä enemmän huomiota.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Alueella on merkittävä määrä innovatiivisia valmistavan teollisuuden pk-yrityksiä, joilla on kasvumahdollisuuksia. Yrityksen kasvuhaluus on alhainen, mutta ne pyrkivät kuitenkin joko kasvuun mahdollisuuksien mukaan tai asemansa säilyttämiseen. Yksityissektorin osuus T&K-menoista Päijät-Hämeessä on maakuntien keskitasoa.

Metsä- ja maatalouden toimialan vihreää siirtymää, alkutuotannon jalostusarvon nostoa ja kiertotaloutta tulee edistää vahvemmin verkostoyhteistyössä mm. TKI-toimijoiden ja toimialan yritysten kanssa.

Maatalouden uusiutuminen, kannattavuuden parantaminen ja nuorten kiinnostuksen lisääminen alaa kohtaan ovat tärkeitä tekijät tulevaisuuden ruokajärjestelmän turvaamiseksi.

Vihreä siirtymä, tekoäly ja muut älykkäät teknologiat haastavat kaikenkokoisia yrityksiä uudistumaan ja parantamaan kilpailukykyään. Investoinnit edellyttävät myös osaavan työvoiman saattavuutta, jota edesauttaa systemaattinen yhteistyö alueen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä muiden koulutuksen tarjoajien ja kehitysyhtiöiden kanssa. Nämä tarjoavat Päijät-Hämeessä monipuolisesti TKI-osaamista ja tutkimustiloja uusiutumisen tueksi.

Vuoden 2023 matkailun majoitustulo oli jopa ennätysellinen. Päijät-Hämeessä maksavia majoitusvuorokausia oli n. 850 000 majoitusvuorokautta (rekisteröity ja rekisteröimätön).. Maakunnan matkailun erityinen kasvualusta ja maakunnan matkailua erilaistava teema on urheilumatkailu, jonka vahvistamista jatketaan edelleen. Erityisiä kehitysalueita tulee urheilumatkailun rinnalla olemaan ruoka- ja vesistömatkailu sekä tapahtuma-, kokous- ja kongressimatkailu. Majoituspalveluiden määrää ja laatua tulee kehittää kysyntää vastaavasti.

Työvoiman saatavuus on kohtalaisen hyvä, maakuntalaisten osaaminen ja sivistys ovat kasvussa

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Marraskuussa 2023 Päijät-Hämeen työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 12,1 % (11 222 henkilöä), mikä on maakuntien korkeimpia. Lahden työttömyysaste oli 13,4 % ollen suurten kaupunkien korkeimpia. Nuorten työttömyys on lisääntynyt lähes prosenttiyksikön vuodessa ollen 13,6 %. Lomautettujen määrä on kasvanut vuodessa reilusta 600 yli 1 200 henkilöön. Ulkomaalaisten työttömien osuus viiteryhmässään on lisääntynyt vuodessa 24,5 % ->30,8 %. Työttömyys polarisoituu entisestään. Työttömyyden rakenne vaikeuttaa työmarkkinoiden kohtaantoa. Hyvän työvoiman kysynnän ansiosta alkuvuoden aikana työllisten määrä jatkoi kasvua ylittäen pandemiaa edeltävän tason. Työllisyysaste on kuitenkin keskimääräistä matalampi. Koko maan kehityksestä poike-

ten työvoimaan kuulumattomien määrä kasvaa ja ylittää pandemiaa edeltävän tason. Työvoima 31.12.2022 on 92 827 henkilöä, joista työllisiä oli 81 26 ja työttömiä 11 564. Työvoiman ulkopuolella olevia on 111 701 henkilöä. Alueella on eniten koulutuksen ulkopuolella olevia 17–24-vuotiaita miehiä 12,0 % ja suuresti myös 7,8 % naisia vuonna 2021. Osuus on vähentynyt hitaasti. Korkeakoulututkinnon on suorittanut 28,1 %, mikä on keskimääräistä koko maan arvoa 33,3 % selvästi vähemmän.

LUT-yliopisto kasvaa Lahdessa vauhdikkaasti. Lahdessa on mm. aloittanut Suomen ensimmäinen sähköisen liikenteen professuuri ja siihen liittyvä maisteriohjelma. LAB-ammattikorkeakoulu on saanut sähkö- ja automaatiotekniikan koulutusvastuun. Myös alueen elintarvikeala on investoinut kestäväan kasvuun, tutkimukseen ja viennin lisäämiseen.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Työmarkkinoiden näkymät ovat vaikeasti ennakoitavissa ja heikentymässä. Ukrainalaisten pakolaisten laskeminen tilastoihin vaikuttaa työttömyyslukuihin. Viiden vuoden päästä voidaan olla koronapandemiaa edeltävällä työttömyystasolla, jos pystytään parantamaan kohtaantoa. Tähän vastaaminen edellyttää sekä jo työelämässä olevien että työttömien osaamistason päivittämistä ja koulutustason nostoa. Lisäksi tarvitaan nuorten työelämän alussa olevien ohjausta ja kannustamista kouluttautumiseen sekä työelämän monimuotoisuuden huomioimista. Matalahko työvoimaosuus on haaste työmarkkinoiden suotuisalle kehitykselle. Korkeakouluopiskelijoiden määrä kasvaa tasaisesti kohti 10 000 opiskelijan tavoitetta.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Matalaan työvoimaosuuteen ja matalaan koulutustasoon tulisi kiinnittää edelleen erityistä huomiota. Toimia ja sopivia polkuja tarvitaan kaikille ikä- ja väestöryhmille. Tarvitaan sekä tutkintokoulutukseen johtavia että nopeammin työelämään tähtäviä polkuja. Lisäksi tarvitaan työelämän ja koulutuksen sekä osaamisen kehittämisen entistä joustavampaa ja kiinteämpää yhdistämistä, esim. oppi- ja koulutussopimukset. Tärkeää on riittävän laadukas ja helposti saatavilla oleva ohjausosaaminen ja uraohjaus. Ns. aliedustettujen ryhmien tavoittaminen vaatii usein sekä motivoivaa että hakevaa toimintaa. Työ, koulutus, näihin hakeutuminen ja erilaiset terveyttä ja työkykyä lisäävät palvelut pitäisi nähdä kokonaisuutena. Monipaikka- ja etätyön lisääntyminen on helpottanut jonkin verran työvoiman saatavuutta. Kuntien tulee varautua työperäisen maahanmuuton kasvuun. Englanninkielisten palveluiden tarve kasvaa palvelut, perusopetus ja tutkintokoulutus toisen asteen koulutuksessa (Salpaus) ja muutos on jo tapahtunut korkeakoulutuksessa.

LUT-konsernin kasvu Lahdessa antaa vankan pohjan osaamis- ja koulutustason nostoon. Huomiota on kiinnitettävä siihen, miten alue saa yhdessä oppilaitosten ja yritysten kanssa houkuteltua opiskelijat jäämään. Kiinnostus vieraskielisten opiskelijoiden palkkaamiseen tulisi edelleen lisääntyä.

Osallisuutta paremmaksi ja hyvinvointipalveluilla ehkäistään pahoinvointia

Nykytilan analyysi ja kehityksen suunta, alueen sisäiset erot ja poikkeamat

Päijät-Hämeessä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin haasteet ovat merkittäviä. Alueella oli yhden vanhemman perheitä eniten maamme lapsiperheistä. Lasten pienituloisuusaste on korkea ja 3 % lapsiperheistä oli saanut toimeentulotukea pitkäaikaisesti. Kouluterveyskyselyn (2023) perusteella tyttöjen ahdistuneisuus ja masennusoireilu on alueella lisääntynyt. Nuorten osallisuuden kokemus on heikko ja syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan suurimpia. Lastensuojeluilmoituksia on paljon suhteessa maan keskiarvoon. Sijaishuollon kustannukset ovat maan korkeimpia johtuen erityisesti laitoshoidon tarpeesta. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita on kehitetty aktiivisesti hyvinvointialueella, kunnissa ja kolmannella sektorilla. Tästä huolimatta tilanne on joiltain osin heikentynyt edelleen.

Maakunnan väestön matala koulutustaso, heikko työllisyystilanne ja köyhyys heikentävät hyvinvointia ja lisäävät sairastavuutta, eriarvoistumista ja turvattomuutta. Alueen väestön sairastavuus on korkea ja ennenaikaisia kuolemia tapahtuu erityisesti päihdesyistä. Pitkäaikaisen toimeentulotuen saajien määrä on valtakunnan tason yläpuolella ja nuorten osalta tilanne on edellisvuoden tavoin maan heikoin. Aikuisväestöstä yli 30 % kokee itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi. Pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien osuudet olivat maan suurimmat. Suuri työttömien määrä pitää alueen taloudellisen huoltosuhteen korkeana. Korkea sairastavuus, ikääntyminen, epävakaa maailmantilanne ja muut tekijät ovat lisänneet palvelujen kysyntää. Sosiaalihuoltolain mukaisten huoli-ilmoitusten määrä on sekä työikäisten että ikääntyneiden osalta kasvanut. Monet vaikeasti työllistyvät tarvitsisivat vahvaa kuntoutuksellista tukea. Sähköiset palvelut eivät tavoita kaikkein heikoimmassa asemassa olevia osaamisen ja laitteiden puutteen vuoksi.

Keskuskaupunki Lahti ja maaseutumaiset kunnat eroavat monilta osin toisistaan. Yhteisöllisyys, tutuus ja henkilökohtaiset kohtaamiset ovat vahvempia pienissä kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa pitkät välimatkat aiheuttavat haasteita mm. liikunnan ja kulttuurin harrastusmahdollisuuksiin sekä erityispalveluihin pääsyyn. Ikääntyneiden määrän kasvu haastaa erityisesti kaupunkimaisia kuntia palvelurakenteen tarkasteluun. Ikääntyneiden palveluihin pääsyn kriteerit ovat olleet alueella osin keskimääräistä tiukemmat.

Näkymä vuoden ja viiden vuoden päähän, mikäli kehityksen trendi jatkuu

Eriarvoistumiskehitys ja sen syveneminen on maakunnan haasteena ja toimenpiteiden kohteena. On tarve monialaiselle ja suunnitelmalliselle työlle sekä kohdennetuille toimenpiteille. Henkilöstön rekrytointiongelmat ja vaihtuvuus tuovat ongelmia erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Julkisten toimijoiden rahoitus on riittämätöntä, kun korjaava työ ei vähene. Mahdollisuutena on, että yhteisöllisyys ja läheisistä huolehtiminen vahvistuu. Myös kolmannen sektorin roolin vahvistuminen on mahdollista. Laaja-alaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön merkitys kasvaa entisestään.

Mitkä negatiiviset ja positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

Hyvinvointialueuudistus ja sen onnistuminen vaatii tiivistä yhdyspintatyötä hyvinvointialueen, kuntien, kolmannen sektorin sekä muiden toimijoiden kesken. TE24-uudistus sekä kotoutumislainsäädännön uudistukset lisäävät kuntien tehtäviä, mikä vaatii resursointia henkilöstöön ja osaamiseen. Maakunnalliset rakenteet ja yhdyspintojen toimivuus ovat edellytyksiä kaikkien palvelurakenteessa tapahtuvien uudistusten onnistumisille. Tietojohtamisen merkitys korostuu. On kehitettävä toimintaratkaisuja ja uudenlaisia palveluita reuna-alueiden asukkaille.

Päijät-Hämeen liitto
The Regional Council of Päijät-Häme